

דבר תורה לפרשת שבוע שכתב הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנג', ואיתי קולין (ה"ע – הערת העורכים)

בארץ ישראל. אך האם זוהי הסיבה המהותית לעלייתם של ה"דתיים"? האם הם לא היו דתיים בחוץ לארץ? ואיך ניתן להבין שהעם היהודי, או לפחות אותו החלק שמגדיר עצמו כשומר מצוות הגיע למסקנה ודאית זו רק לאחר אלפיים שנות גלות?

(2) קטגוריה אחרת מגדירה את עצמה - באופן כללי - כ"סוציאליסטית" או כ"ליברלית". לפי הגדרות אלה, יש עלייה "שמאלנית" ועלייה "ימנית". וגם כאן, האם אין אפשרות להיות סוציאליסט או הומניסט במקום אחר? מה החשש הזה להודות שהסיבה היא לאומית יותר מאשר אידיאולוגית? מה מסתתר מאחורי חוסר היכולת להתוודות בכנות ובפה מלא על המוטיבציה האמיתית, הציונית?

(3) קטגוריה שלישית מדברת על ישראל כ"מדינת מקלט". המניע לעלייה לפי תפיסה זו הוא התקווה למצוא כאן מקלט מפני האנטישמיות ולנהל את חיינו בצורה ריבונית, מבלי להיות כפופים לישות מדינית אחרת. אך לפי זה, לו יכולנו לחיות חיי חופש אמיתיים כיהודים במקום אחר, האם היינו מהססים לעשות זאת?

אמנם, במישור האישי, כל האפשרויות קיימות. הרי האדם הוא ישות מורכבת ומלאה סתירות לכאורה. עם זאת, אין להתעלם מהעובדה שהעיקר מודחק תמיד. יש ממש בכל אחד מהנימוקים האלה, אך האם הם מהווים את הסיבה האמיתית לשיבת ציון?

סיבה זו יסודית הרבה יותר. שבנו לארץ ישראל על מנת להגשים את התכלית של ההיסטוריה שלנו כעם, על האדמה אשר נשבע ה' לתת לנו. עלינו להפסיק להמציא טענות שווא שכל מטרתן לכסות על חוסר היכולת להכיר בזהותנו. מיהודים, הפכנו לישראלים על מנת להיות סוף סוף אנחנו עצמנו. כל עוד לא נודה על כך בפה מלא, "התשובה שבשיבה"² עדיין איננה כנה, אמיתית ומועילה.

וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וּירְשָׁתָה וְיִשְׁבַּת בָּהּ. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה [...] וּבָאתָ אֶל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּיִנוּ לָתֵת לָנוּ. (דברים, כו, א-ג)

מדי שנה בשנה, בכל זמן מן הזמנים שישראל על אדמתם, היו עולים לבית המקדש בירושלים בחג השבועות, חג הביכורים, ומצהיר את ההצהרה - ההודאה - הזאת הנקראת "מקרא ביכורים": הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ... ביום זה גם מציינים את נתינת התורה בהר סיני לדור יוצאי מצרים. לאמור: הגאולה מהגלות – כמו מתן תורה – הם אירועים מקדימים לכניסה אל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתָּיִנוּ.

גם היום יש מקום להתבונן במשמעות "עבודת הביכורים" ובהשלכותיה. את זאת נעשה לאור תורתו של הרב אברהם חזון.¹ הוא היה מעיר שהצהרה זו - הַגְּדַתִּי הַיּוֹם - איננה מתייחסת רק לקשר הסימבולי שבין מתן תורה ובין הכניסה לארץ ישראל, אלא יוצרת זיקה ישירה בין קץ הגלות ובין הכניסה לארץ. ואכן, הפסוקים של "מקרא ביכורים" מספרים תחילה על נדודי יעקב וצאצאיו ועל הירידה למצרים: אֲרָמִי אֲבֹד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיִם... וממשיכים עד הכניסה לארץ: וַיְבָאוּנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרָץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ.

אולם, כאשר בוחנים בימינו את המניעים לעלייה לארץ ישראל, או להמשך המגורים בה, כפי שמנסחים אותם הזרמים השונים המרכיבים את החברה הישראלית, אנו חשים סוג של מבוכה. כל אחד מצביע על "סיבה" משלו לעלייה לארץ, או לחילופין, אם הוא נולד בה, לחיבתו אליה, בהסתמך על נימוקים המתעלמים תמיד מן העיקר.

שלוש דוגמאות ימחישו זאת:

(1) עבור עולים רבים, סיבת העלייה היא "דתית": אנחנו פה כדי לחיות על פי התורה. ואמנם, נכון הוא שחיי תורה מלאים ושלמים אפשריים רק

² הרב אברהם חזון היה נוהג להזכיר כי המילה "תשובה" מופיעה רק פעם אחת בתנ"ך, לגבי שמואל הנביא, שעליו נאמר: "וַיִּתְּשֶׁבֶתוּ הָרְמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ" (שמואל א, ז, יז). כלומר: המשמעות הבסיסית של התשובה היא פיזית-גיאוגרפית, לחזור למקום ממנו באת. (ה. ע.)

¹ הרב אברהם חזון (1920-2003), יליד אלג'יריה, היה ידיד נפשו ושותפו לדרך של הרב אשכנזי לאורך כל חייו. הוא מילא תפקידי רבנות באלג'יריה, במרוקו ובצרפת, ועלה לארץ בשנת 1967. הוא התמנה בארץ לרב המשטרה ושרות בתי הסוהר, ושם פעל רבות לשיקום האישי, הפיזי והרוחני של האסירים, במיוחד באמצעות האגודה "קרן התשובה" שהוא ייסד, עמותה הפעילה עד היום.